

Saateks

Tartu Linnamuuseumi vastne aastaraamat kannab 19. järjenumbrit. Linnamuuseumi aastaraamat on ainuke Tartu ajalugu ja väljapaistvaid tartlasi tutvustav regulaarselt ilmuv kogumik ning omab sellisena väärtust nii tänasele lugejale kui ka tulevastele ajaloo huvilistele ja linna ajaloo uurijatele.

Käesolev kogumik on tervikuna pühendatud Tartu tööstuse ajaloole. Samal ajal näituse «Eesti töös on Eesti kuld. Tartu tööstus 1920–1940» avamisega linnamuuseumis 2012. aasta oktoobris toimus ka Tartu tööstusele pühendatud teaduspäev. Tavapäraselt on suurem osa teaduspäeval kuulatud ettekannetest jõudnud *Studia* rubriigis aastaraamatu kaante vahele. Enamik neist käsitleb 20. sajandi esimese poole Tartu tööstuslugu. Tartu tööstuse arengust kahe maailmasõja vahel Eesti Vabariigi tööstuspoliitika taustal kirjutab Maie Pihlamägi Tallinna Ülikooli ajalooinstituudist. Tartu tööstuse arengu kajastustest ajalehes Postimees aastatel 1920–1940 teeb ülevaate linnamuuseumi teadur, tööstusnäituse kuraatoreid Aime Kärner. Põhjaliku ülevaate esitab ta aastatel 1924–1939 linna tööstuse toetamiseks korraldatud Eesti nädala üritustest. Mitmetes artiklites käsitletakse mõne Tartu üksikettevõtte tegevust. Aastatel 1907–1920 tegutsenud Tartu Aiavilja Ühisusest kirjutab arhivaar Lea Teedema (Eesti Ajalooarhiiv). Selle tegevuses osalesid mitmed väljapaistvad ühiskonnategelased, teiste hulgas esimene eestlasest põllumajandusdoktor Aleksander Eisenschmidt ning vennad Jaan ja Jüri Tõnisson. Tartu kondiitritööstusest enne Teist maailmasõda ning selle esirinnas seisnud firmast Eesti Esimene Mesikoogitööstus J. Lill kirjutab toiduainetööstuse ajalugu uurinud Andres Sepp. Saame teada, kuidas Johan Lille pühendumine ja ettevõtlik meel viis firma toodangu ülemaailmsetele eksporditurgudele ning kuidas Teise maailmasõja pöördelised sündmused muutsid saavutatu olematuks.

Teaduspäeva ettekannete põhjal vormistatud artiklitele on lisandunud tööstusnäituse kuraatorite uurimused: Eevi Kärkla käsitleb Tartus tegutsenud ning kogu Eesti vajadusi täitnud ainulaadset Tartu Spordiriistade Vabrikut (1929. aastani Balti Spordiriistade Vabrik) ning Teesi Kivivare Tartus enne Teist maailmasõda tegutsenud Cerese leivatööstust. Tartlaste hulgas oli Cerese leivavabrik toodang nõutud ja armastatud, ettevõtte oli nõukogudeaegse Tartu Leivakombinaadi eelkäija.

Studia lõpetab ekskursiga vanemasse ajalukku. Tartu tänavavalgustuse vähetuntud ajaloost ehk 19. sajandi keskel tehtud katsetest viia linn gaasivalgustusele kuni selle hääbumiseni 1950ndatel kirjutab Lea Leppik Tartu Ülikooli ajaloo muuseumist.

Samuti on *Textus*'e rubriigi publikatsioon pühendatud tööstustemale. Riia tänava ääres, tartlastele kultuuriloost hästi tuntud Tamme ehk Valge kõrtsi hoonetes asus aastatel 1903–1905 Novumi eksporttapamaja ja konservitööstus. Lea Teedema on koostanud ülevaate tapamaja tegevusest ning tõlkinud selle asutamisdokumendid.

Rubriigis *Calendarium* leiab ülevaate nende Tartule tähtsate inimeste eluteest, kellel 2013. aastal on juubelitähtpäev. Rubriigis *Annales* saab lugeda muuseumi direktori Merike Toomase ülevaadet muuseumi tegevusest ja peavara-hoidja Kaie Jeeseri ülevaadet kogude täienemisest 2012. aastal.

Jääb loota, et seekordne tööstusteamaline Tartu ajaloo uurimuste kogumik leiab tänulikke lugejaid ning ehk koguni innustab mõnd uurijat pöörduma väheharitud majandusajaloopõllule.

Marge Rennit